

Nr 139

Utlåtande i anledning av väckta motioner om pensionsförbättring för viss personal, som tjänstgör i för pensionerade underofficerare avsedda arvodesbefattningar vid försvaret.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Wolgast* (I: 110) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i *Kalix m. fl.* (II: 155), har hemställts att riksdagen måtte besluta enligt följande: Före den 1 juli 1952 med ålderspension från beställning i dåvarande lönegrad Ma 5 avgången fanjunkare (motsvarande), som vid nämnda tidpunkt innehade för pensionerad underofficer avsedd arvodesbefattning vid försvaret och hade innehaft dylik befattning i en följd från pensionsavgången, skall — under förutsättning att han icke på egen önskan, grundad på annan anledning än sjukdom, frånträder sådan anställning före 60 års ålder — från det han frånträtt eller frånträder arvodesbefattning erhålla tjänste- och familjepensionsrätt som om han hade avgått från beställning i lönegrad Ma 19.

I fråga om motiveringen för det framställda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen I: 110.

Från Svenska underofficersförbundet — liksom även från Svenska officersförbundet — har till utskottets vederbörande avdelning ingivits skrivelser med vissa synpunkter på och uppgifter rörande förevarande fråga.

En av nyssnämnda båda personalförbund hos *Kungl. Maj:t* gjord framställning i det syfte motionerna innehåller har enligt *Kungl. Maj:ts* beslut den 17 juni 1955 icke föranlett någon *Kungl. Maj:ts* åtgärd.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, utlåtanden avgivits av *försvarets civilförvaltning* och *statskontoret*.

Försvarets civilförvaltning har anfört följande.

Motionärerna åsyfta närmast pensionsförbättring för f. d. fanjunkare (motsvarande) på aktiv stat, vilka före den 1 juli 1952 avgått med ålderspension från sådan beställning, som genom tjänsteförteckningsrevisionen fr. o. m. nämnda dag hänförts till högre lönegrad med åtföljande högre tjänste- och familjepensionsförmåner. Förslaget synes åsyfta, att dylik beställningshavare, som den 1 juli 1952 innehade för pensionerad underofficer avsedd arvodesbefattning vid försvaret, skulle under vissa förutsätt-

ningar erhålla samma tjänste- och familjepensionsförmåner som tillkomma efter samma tidpunkt från beställning på aktiv stat pensionsavgången fanjunkare. Med anledning härav må framhållas, att tjänstepension enligt hittills tillämpade pensioneringsgrunder regelmässigt ansetts böra bestämmas med utgångspunkt från den befattning, varifrån pensionsavgång skett. Ett tillmötesgående av motionerna skulle alltså innebära ett avsteg från dessa grunder. Visserligen har Kungl. Maj:t genom i motionerna åberopade beslut den 9 oktober 1953 (TLA s. 257) angående förbättrade pensionsförmåner för vissa beställningshavare vid försvaret, vilka med rätt till för-tidspension avgått före uppnådd pensionsålder, medgivit, att pension under vissa förutsättningar må utgå med tillämpning av det fr. o. m. den 1 juli 1952 gällande pensionsunderlaget för den beställning, varifrån vederbörande dessförinnan avgått med pension. Ifrågavarande medgivande är emellertid begränsat att avse allenast personal, som skulle hava uppnått pensions-åldern efter den 30 juni 1952 och alltså vid kvarstående på aktiv stat skulle komma i åtnjutande av högre pension än dessförinnan avgående.

Det av motionärerna väckta spörsmålet har tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning i anledning av en utav Svenska underofficersförbundet gjord framställning den 30 oktober 1950, att tjänstepensionsunderlaget för pensionerad personal i arvodesbefattning i förekommande fall måtte höjas till vad som gällde för den löneklass, enligt vilken vederbörandes arvode vore avvägt. Kungl. Maj:t har genom beslut den 28 mars 1952 lämnat framställningen utan åtgärd. I beslutet har erinrats om 1948 års pensionsålderskommitténs den 26 januari 1952 avgivna betänkande rörande avgångsåldern m. m. för militära och civilmilitära beställningshavare, innefattande jämväl förslag i fråga om löne- och pensionsförmåner för personal i arvodesbefattning vid försvaret. I nämnda betänkande framlade pensionsålderskommittén förslag dels om införande av ett system med pensioneringsperioder för militära och civilmilitära beställningshavare, dels ock rörande ianspråktagande av pensionsavgångna beställningshavare å arvodesbefattningar vid försvaret avsedda för pensionerad personal. Enligt förslaget skulle pensionsavgången personal kunna tagas i anspråk för tjänstgöring i arvodesbefattning tvångsvis eller frivilligt. Möjlighet till pensionsförbättring skulle föreligga i båda fallen men efter olika förutsättningar. Kommittén berörde även frågan om utnyttjande av pensionsavgången beställningshavare för annat ändamål än uppehållande av arvodesbefattning.

I underdånigt utlåtande den 10 juni 1952 över kommitténs förslag ifrågasatte civilförvaltningen viss förbättring av arvodespersonalens förmåner. Ämbetsverket föreslog, att arvodet skulle kunna höjas med en löneklass samt att efter viss längre tids tjänstgöring i arvodesbefattning tjänstepension skulle få beräknas efter det för den högre löneklassen gällande tjänstepensionsunderlaget. En dylik förbättring av förmånerna skulle i huvudsak överensstämma med det förslag till provisoriska åtgärder för förbättrade löne- och pensionsförmåner för underofficerare i arvodesbefattning, som åsyftades med Underofficersförbundets ovannämnda framställning den 30 oktober 1950.

Framhållas må, att 1952 års tjänsteförteckningsrevision även medförde höjd lönegradsplacering för vissa officersbeställningar. Samma skäl som i motionerna åberopas för där åsyftade underofficerare gälla även beträffande officerare, som avgått med ålderspension före den 1 juli 1952 och där-efter kvarstått i för pensionerad officer avsedd arvodesbefattning med åtnjutande av arvode motsvarande lön enligt den högre lönegrad, till vilken vederbörandes beställning på aktiv stat hänförts fr. o. m. den 1 juli 1952.

Svenska officers- och underofficersförbunden hava i underdånig framställning den 29 oktober 1954 hemställt om pensionsförbättring för officerare och underofficerare, vilka avgått från beställning på aktiv stat före den 1 juli 1952 och därefter kvarstått i arvodesbefattning. Kungl. Maj:t har genom beslut den 17 juni 1955 lämnat framställningen utan åtgärd.

Ändringar av löneställningen för militära beställningar på aktiv stat hava vidtagits under senare år vid andra tillfällen än den 1 juli 1952. Ett tillmötesgående av motionerna synes kunna medföra krav på medgivande om enahanda rätt till pensionsförbättring för pensionsavgångna f. d. innehavare av sådana beställningar, vilka efter pensionsavgången innehaft för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning. Dessa fall äro emellertid — bortsett från den stora gruppen för pensionerade kompaniofficerare avsedda arvodesbefattningar — relativt fåtaliga och med beaktande av föreliggande omständigheter synas ej heller samma skäl tala för pensionsförbättring åt dylika f. d. beställningshavare enligt de grunder, som i förevarande motioner föreslås beträffande f. d. underofficerare. Bl. a. må framhållas att med den för underofficerare i allmänhet gällande låga pensionsåldern, 50 år, det framstår såsom ett statsintresse att deras arbetskraft även efter pensionsåldern tages i anspråk i försvarets tjänst.

I anslutning till vad civilförvaltningen föreslog i ovan åberopade utlåtande den 10 juni 1952 anser civilförvaltningen skäl tala för ett tillmötesgående av motionerna. En pensionsförbättring enligt däri angivna grunder bör dock även avse f. d. kaptener på aktiv stat, vilka avgått med pension före den 1 juli 1952 och efter denna tidpunkt kvarstått i tjänstgöring i arvodesbefattning.

Statskontoret har anfört följande.

I underdånig skrivelse den 29 oktober 1954 anhöllo Svenska officersförbundet och Svenska underofficersförbundet, att Kungl. Maj:t måtte utfärda föreskrift av innehåll att före den 1 juli 1952 med rätt till pension från aktiv stat avgången militär beställningshavare, vilken från pensionsavgången intill fyllda 60 år i en följd eller i sådan omfattning, som Kungl. Maj:t prövide därmed likvärdig, varit innehavare av för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning vid försvaret och kvarstått i sådan befattning efter den 30 juni 1952, skulle komma i åtnjutande av samma pensionsförmåner, som om avgången från aktiv stat skett efter sistnämnda dag. Över framställningen avgav statskontoret utlåtande den 15 april 1955 och erinrade därvid, att ämbetsverket i utlåtande den 12 juni 1952 över 1948 års pensionsålderskommittés förslag rörande avgångsåldern för militära beställningshavare bestämt motsatte sig, att särskilda förmåner tillförsäkrades de beställningshavare, som uttogos till fortsatt tjänstgöring under respektive pensioneringsperiod. Härav följde, att statskontoret icke heller kunde tillstyrka kommitténs förslag om förhöjd lön och pension för beställningshavare som tjänstgjorde i arvodesbefattning. Vidare framhöll ämbetsverket, att ett tillmötesgående av ovannämnda framställning skulle innebära ett avsteg från de grunder, som regelmässigt tillämpades vid bestämmande av tjänstepension. De beställningshavare, om vilka nu vore fråga, hade nämligen avgått med pension före den 1 juli 1952. Den omständigheten, att av dylik personal innehavda arvodesbefattningar genom tjänsteförteckningrevisionen fr. o. m. nämnda dag hänförts till högre lönegrad, borde, enligt statskontorets mening, i och för sig icke ha till följd, att högre pension bereddes dem. Statskontoret höll sålunda före, att ett bifall till framställningen kunde medföra liknande krav på pensionsförbättring från andra grupper än den nu avsedda och jämväl i övrigt medföra konsekvenser i olika avseenden.

Med hänsyn härtill och då slutlig ställning icke tagits till spørgsmålet om ändrade pensioneringsgrunder för militär personal, avstyrkte ämbetsverket bifall till framställningen. Genom beslut den 17 juni 1955 fann Kungl. Maj:t sagda framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Såsom framgår av det ovan anförda har frågan om en pensionsförbättring för bland annat med motionerna avsedd personal nyligen varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Vid sådant förhållande och då enligt statskontorets uppfattning anledning saknas att nu intaga en annan ståndpunkt, kan ämbetsverket icke tillstyrka ett tillmötesgående av motionerna.

Utskottet. Det i motionerna väckta förslaget går ut på att fanjunkare (motsvarande) i arvodesbefattning vid försvarsväsendet, som avgått med ålderspension före den 1 juli 1952 — vid vilken tidpunkt fanjunkarbeställningarna uppflyttades från lönegraden Ma 17 till Ma 19 — skulle tillförsäkras pensionsrätt enligt 19 lönegraden i stället för enligt 17 lönegraden. Ett bifall till motionsyrkandet skulle alltså innebära, att här ifrågasvarande arvodister tillades pensionsrätt enligt en högre lönegrad än den som gällde vid tidpunkten för deras avgång från aktiv stat.

Till stöd för yrkandet har anförts dels att den ställning arvodisterna vid försvaret intager närmast skulle ha karaktären av extra ordinarie anställning, dels ock att Kungl. Maj:t medgivit fanjunkare i arvodesbefattning, som avgått med förtidspension före den 1 juli 1952, pensionsrätt enligt 19 lönegraden. Vad det första argumentet beträffar vill utskottet erinra, att även om arvodisterna i lönehänseende tillagts förmåner i nära anknytning till vad som gäller för den aktiva personalen, deras anställning likväl ej är pensionsgrundande. När löneförmåner bestämts att utgå på nämnda sätt, har avsikten endast varit att tillförsäkra vederbörande en lönestandard svarande mot den han hade före avgången från aktiv stat. Vad det andra argumentet beträffar bör understrykas, att den fåtaliga grupp som representeras av arvodister avgångna med förtidspension före den 1 juli 1952, utgöres av f. d. beställningshavare, som — därest de ej avgått med förtidspension — skulle ha nått normal pensionsålder först efter den 1 juli 1952. Att denna grupp arvodister tillagts pensionsrätt efter 19 lönegraden har sin förklaring i önskemålet att nå en smidig övergång från aktiv tjänst till arvodestjänst och torde svårligen kunna åberopas som stöd för en motsvarande åtgärd i fråga om den större grupp av arvodister, som avses i motionerna. Förutom att ett bifall till motionerna, såsom de hörda myndigheterna påpekat, skulle innebära ett klart avsteg från principen att pensionsunderlaget grundas på den löneställning som gällde vid vederbörandes avgång ur tjänst, skulle detsamma icke kunna undgå att medföra konsekvenser, i första hand beträffande den arvodistgrupp, som utgöres av officerare avgångna från kaptensbeställning före den 1 juli 1952, men ytterst även för alla pensionärer, vilkas förutvarande befattningar till följd av de senare årens tjänsteförteckningsrevisioner uppflyttats i högre lönegrader vid en senare tidpunkt än den då vederbörande inträdde i pensionsåldern. Med hänsyn härtill och då den väckta frågan nyligen prövats av Kungl. Maj:t

utan att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, kan utskottet inte tillstyrka motionsyrkandet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 110 och II: 155 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 15 maj 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlson, Leander, Gillström, Näsström, Pålsson, Sundelin, Einar Persson, Erik Svedberg, Rikard Svensson, Söderberg, Bengtson, Jacobsson och Birke; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Rubbestad, fröken Elmén, herrar Pettersson i Degerfors, Andersson i Mölndal, Staxäng, Nihlfors, Jansson i Kalix, Löfroth, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Almgren, Andreasson och Nelander.

Reservation

av herrar *Pålsson, Sundelin, Bengtson, Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Staxäng, Nihlfors, Jansson* i Kalix, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka en utredning i anledning av ifrågavarande motioner och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande, som börjar med »Till stöd» och slutar med »tillstyrka motionsyrkandet» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Den ställning arvodisterna vid försvaret intager kan närmast jämföras med extra ordinarie anställning. Den grupp fanjunkare, varom här är fråga, har efter uppnående av den gällande pensionsåldern stannat kvar i innehavd befattning — även om tjänstgöringen övergått från trupp- till expeditionstjänst — och erhållit förmåner motsvarande den högre lönegraden. Det är förklarligt att dessa arvodister icke anser det vara riktigt att de vid sin avgång erhåller pension blott efter den lägre lönegraden.

Det bör också vara till förmån för statsverket, att en grupp sådan som denna kvarstannar i tjänst. Staten gör ju en avsevärd besparing, då vederbörandes pension givetvis icke utgår under arvodestiden.

Erinras må att 1948 års pensionsålderskommitté i sitt förslag angående införande av ett system med pensioneringsperioder för militära och civil-

militära beställningshavare kom in på möjligheten av att åstadkomma pensionsförbättring åt arvodister av här ifrågavarande slag. Försvarets civilförvaltning understödde denna tanke i sitt yttrande över kommittéförslaget.

Civilförvaltningen anser beträffande nu föreliggande motioner att skäl talar för ett tillmötesgående av desamma men att därvid även f. d. kaptener på aktiv stat, vilka avgått med pension före den 1 juli 1952 och efter denna tidpunkt kvarstått i tjänst som arvodister, bör komma ifråga vid dylik pensionsförbättring.

Utskottet ställer sig alltså positivt till syftet med ifrågavarande motionsyrkande men, såsom av det anförda framgår, kan även andra än den i motionerna angivna gruppen befattningshavare komma att beröras. Detta kan först vid närmare undersökning klargöras.»

dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 110 och II: 155, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om förhöjt pensionsunderlag för beställningshavare i arvodesbefattning vid försvarsväsendet, vilka avgått med ålderspension före den 1 juli 1952, måtte bli föremål för skyndsamt utredning och att Kungl. Maj:t för 1957 års riksdag framlägger de förslag, till vilka utredningen kan föranleda.»